

Hoe die daar komen? Blijkbaar is die kleinere bloem bij 't draaien tegen dezen hinderpaal gestuit. De klompjes, die de lip niet konden bereiken, raakten al zakkend het vruchtbeginsel der groote bloem en hechtten zich daaraan. Dat was ook even goed, want ze zijn voorover gezakt en nu hebben ze zich tegen den stempel der kleine bloem gevlijd, die hier juist onder tegen 't vruchtbeginsel rust. (Figuur 3.)

Gedurende een paar dagen vertoonen meer bloemen iets dergelijks. Ik houd de plant nu met opzet binnen. Schuine en horizontale standen, ook geheel omgekeerde standen, zijn te zien en bij alle zijn

de stuifmeelklompjes of reeds geheel uit de beursjes gezakt of ze steken reeds de voetjes vooruit, om zich ergens vast te klemmen.

Een tiental bloemen nemen zoo voor en na voor den tweeden keer nog eens den stand aan, dien ze reeds ééns, voor 't ontluiken, gehad hebben.

't Is ruim een week later. De bloemdekbladeren zijn verschrompeld en of de insecten me nu beet hebben gehad, of dat er iets anders in 't spel is, ik weet 't niet, maar wáár is 't, dat de meeste vruchtbeginsels beginnen te zwellen, alsof ze rijpende zaden bevatten. De vruchtbeginsels zijn dat niet meer, ze zijn vruchten geworden. (Figuur 4.)

En nu volgt de rest, het einde der geschiedenis, al spoedig. Hier en daar beginnen de buikige vruchten, nog altijd gekroond door 't dorre bloemdek, lijsten te vormen en barsten open. Een aardig gezicht is dat. Zes spleten vertoonen zich tusschen zes banden, drie breede en drie smalle, die boven en onder vereenigd zijn. 't Geheel lijkt wel zoo'n opengewerkte, gepofte broekspijp uit den riddertijd. De breede banden hebben in 't midden over de heele lengte eene lijst, waaraan de grijze, stofvormige zaadjes zitten. (Figuur 6.)

In zijn laatste dagen is de heele bloeistengel zoo getooid met een rij van kroontjes, waarop nog steeds het bruine helmvormige bloemdek zit. (Figuur 5). De listera is uitgebloeid.

Westzaan, Juli 1904.

A. H. NIJHOFF JR.

ORNITHOLOGISCHE REIS-HERINNERINGEN.

Den volgenden dag aanvaardden we onder stroomenden regen de reis naar de Schotsche hoofdstad. Is de reis in een buitengewoon snel rollenden trein bij regenweer nu juist niet het beste middel om ornithologische waarnemingen te doen, toch heb ik onderweg wel iets opgemerkt. In de eerste plaats kan een ieder terstond zien, dat de Engelsche velden en landouwen heel wat geschikter zijn om vogels, met name zangers, te herbergen dan onze Nederlandsche akkers en weiden. Tracht men bij ons zorgvuldig heggen en struiken van het land te verwijderen (vooral in Holland heeft men het daarin ver gebracht), in Engeland zijn, gelijk men trouwens op platen en illustratiën reeds kan zien, de velden meestal omlijst met dikke, breede heggen, waaruit enkele hoge boomen, meest eiken, hun kruinen verheffen. Zangvogels vinden hierin geschikte broedplaats en voor het oog van den reiziger is een met heggen en hout bezet land heel wat mooier dan de kale uitgestrektheden die men bij ons en elders ziet.

In de tweede plaats trof mij de menigte roeken die we overal op onze reis, welke bijna negen uren duurde, hebben gezien. Roeken broeden gelijk men weet, in koloniën, en de Engelsche bezitters van buitenplaatsen zien gaarne zulk een kolonie op hun gronden omdat zij de jongen dezer vogels, in pasteien toebereid als een délicatesse beschouwen. Daarom worden de broedplaatsen der roeken beschermd, en omdat verder slechts een gedeelte der jongen in de keuken terechtkomen, neemt het aantal exemplaren der soort vrij sterk toe en ziet men ze overal op velden en weiden. Nu, ieder zijn genoeg! Ik heb roekpastei nooit geproefd en mag de zaak dus niet beoordeelen.

Het eerste wat de ornithologisch aangelegde mensch bij aankomst te Edinburg doet, is te onderzoeken hoe hij den volgenden dag op de gemakkelijkste en vlugste wijze de Bassrots kan bereiken. Dezen algemeenen regel volgend bleek mij de zaak eenvoudig genoeg. Men behoeft slechts langs de zoogenaamde East-Coast Route te sporen naar North-Berwick, welke plaats men in iets meer dan een uur bereikt, en dan ziet men in zee eenige hooge rotsachtige eilanden liggen waarvan een de Bassrock heet. We hebben ons vergenoegd die rots van af de kust te beschouwen; wel kan men met een boot er heen varen, maar het landen gaat niet zonder moeite en een tocht op de rots is niet loonend in Augustus, wanneer de broedtijd al lang tot het verledene behoort. Even goed kan men van de kust af de *Sula's* langs de steile kanten zien zweven en de met guano bedekte, als witgekalkte gesteenten waar deze vogels broeden, bekijken. Ze

zijn er in groote menigte; hun witte gedaanten zweven dwarrelend om de rots, vooral aan de N.O. zijde en gelijken, uit de verte gezien, een gewoel van kapellen. Vlak bij de kust zag ik ze niet; ze bleven bij hun steile woonplaatsen vliegen en leverden, niettegenstaande den afstand, een waarlijk fraai gezicht op. Hun naam *Sula bassana* ontleenen ze aan hun verblijf op de Bassrots, maar het zou onjuist zijn daaruit af te leiden dat ze uitsluitend op dit kleine plekje broeden. Er zijn veel meer van die plaatsen bekend; zoo bijv. Ailsa Craig aan den mond van de Clyde, alwaar ik later bij mijn reis langs de westkust van Schotland enkele exemplaren te zien kreeg, en verder nog het eiland Lundy, de Skelligs, St. Kilda e. a., maar 't schijnt toch dat de Bassrots verreweg de talrijkste broedkolonie herbergt.

Deze rots wordt, behalve door de Jan van Genten, bewoond door papegaaiduikers, drieteenige meeuwen, zeekoeten, alken en eenige aalscholvers. Van al deze soorten zag ik tijdens mijn bezoek aan North-Berwick slechts de drieteenige meeuwen die met een groot aantal kapmeeuwen den rotsachtigen zeeoever bevolkten.

In de geschiedenis wordt de Bassrots meermalen genoemd; zij is een sterk punt en menige strijd is er in lang vervlogen tijden om gevochten; thans vindt men er slechts de ruïnen van een oud fort en een vuurtoren en de *Sula's* wier eieren en jongen vroeger deel uitmaakten van de inkomsten der eigenaars van het eiland, worden thans, naar ik vernam veel meer met rust gelaten. Slechts nu en dan schijnen vogels of eieren voor musea te worden verzameld.

Denken we, wanneer we van Schotland hooren spreken, onwillekeurig aan de mooie witte Jan van Genten, tegelijkertijd komt ons een andere vogelsoort in de gedachte die nog meer typisch Schotsch is, ik bedoel natuurlijk de grouse. Wel komt dit ruigpoothoen ook voor in de noordelijke graafschappen van Engeland en hier en daar in Ierland, maar de „terra typica“ blijft toch het Schotsche hoogland en de vogel heet dan ook *Lagopus scoticus* (Lath.). Zoodra de 12e Augustus daar is, met welken datum steeds de jacht op dit prachtige wild wordt geopend stroomt het bij treinen vol naar de Hooglanden (the rush for the moors), een stroom die tevens een bron van welvaart is voor de niet erg gefortuneerde bergbewoners.

Reeds lang van te voren behelzen alle dagbladen lange berichten over de vooruitzichten van de grouse-shooting, waarin iedereen in Engeland, zelfs diegenen die niet naar de „moors“ gaan, belang stelt. De 12de Augustus is in zijn aard even belangrijk als de Derbydag op ander gebied. Ik heb bij mijn reistochten door de bergen, die veelal per rijtuig met vier paarden werden gemaakt, het

geluk gehad de grouse in 't wild te zien en natuurlijk hebben wij ze meermalen gegeten. Zij smaken ongeveer als ons inheemsch korhoen dat onder den naam van black game ook in Engeland en Schotland wordt aangetroffen. Behalve korhoenders en grouse vindt men in Schotland nog twee soorten van ruigpoothoenders, de ptarmigan (*Lagopus mutus* Motnin) en de capercailzie (*Tetrao urogallus* L.). Behalve grouse zagen we op onze tochten meermalen herten, de „red deer“ der Schotsche bergen en natuurlijk zeer dikwijls het woest uitzierend rundvee, het beroemde „Highland Cattle“ dat vrij op de berghellingen en langs de wegen graast en er schrik aanjagend genoeg uitziet. Die dieren met hun bruin, lang, wollig haar en dikken, gedrongen kop gelijken heel wat meer op wilde buffels dan op gewoon hoornvee. En wat nu de vogels betreft, die schenen mij niet zeer talrijk te zijn; tapuiten en piepers waren zoo ongeveer het eenige, wat men langs de wegen te zien kreeg. Had ik gehoopt menigen roofvogel, ja misschien wel een steenarend, de Golden Eagle der Engelschen, die nog in eenige paren in Schotland broedt, te zien te krijgen, deze verwachting werd niet verwezenlijkt, want ik heb niets gezien dan twee mannelijke grauwe kuikendieven (*Circus pygargus* L.) en nu en dan een gewoon torenvalkje.

Was dus te land de avifauna, voor zoover ik althans kon waarnemen, niet zeer rijk, bij en op het water was het daarmede heel wat beter gesteld. Op sommige plaatsen wemelde het aan de snelstroomende bergbeken van kwikstaarten, die hetzij aan den oever, hetzij op de steenen en rotsen in het water rondwipten en insecten vingen. Talrijk waren daarbij de langstaartige gele (*Motacilla melanope* Pall.) die aan de steile oevers dier beken broeden; de witte, die nog talrijker zijn, zullen voor het meeren-deel wel behoord hebben tot den gewonen in Groot-Britannië voorkomenden vorm (*Motacilla lugubris* Temm.). Aangezien we in verreweg de meeste gevallen niet dan jonge vogels zagen, was het niet uit te maken of er zich exemplaren van den eigenlijken vastelandsvorm (*M. alba* L.) bij bevonden. Verscheidene malen zag ik oude, fraai zwarte rouwkwikstaarten, maar een ouden witten kwikstaart heb ik nergens ontmoet. Deze lichtgekleurde vorm broedt toch wel in het Vereenigd Koninkrijk, maar veel minder talrijk dan de zwarte en wordt ook veel minder dan deze op den trek aan de vuurtorens waargenomen.

Voor Schotland, met zijne lange kustlijn vol bochten en inhammen en zijn talrijke meren, zijn de meeuwen echte karaktervogels. Men ziet de ook bij ons te lande voorkomende soorten zeer rijk vertegenwoordigd, maar buitendien in groote menigte andere die in Nederland tot de zeldzaamheden be-

hooren. Tot de Britsche fauna worden 15 species gerekend, bij ons slechts 10, waarvan niet meer dan 2 als broedvogels kunnen worden aangemerkt. Van de 15 Britsche species zijn 6 aldaar broedvogels, en wel in massa.

Misschien is wel de meest in 't oog vallende Schotsche meeuw de kleine mantelmeeuw (*Larus fuscus* L.), althans voor het oog van den Holland-schen reiziger. In Nederland toch is zij zeer zeldzaam; ik heb, niettegenstaande alle, gedurende vele jaren aangewende moeite, slechts éénmaal een exemplaar kunnen krijgen en heb hier te lande nooit zulk een vogel in de vrije natuur waargenomen. In Groot-Brittannië daarentegen, voornamelijk in Schotland en verder in Ierland is *Larus fuscus* in zulke menigten aanwezig dat men verplicht is deze vogels wat kort te houden. „Where this gull nests, it is generally in such numbers that it requires to be kept in check.” (R. B. Sharpe, B. of Gr. Br. IV. 68). In Schotland bevinden zich de voornaamste broedplaatsen aan de westkust.

De eerste ontmoeting met *L. fuscus* had plaats op Loch Lomond, een meer 't welk o. a. ornithologisch bekend is doordat op zijn prachtige breede oppervlakte eens een exemplaar van de Amerikaanse *Larus philadelphia* (Ord.) werd geschoten. We voeren op een gemakkelijke, heerlijke stoomboot in zuidelijke richting van Inversnaid naar Balloch-pier genietend van het fraaie gezicht op den zeer hoogen Ben Lomond en andere bergen langs den oever, het land van Rob Roy en Walter Scott. Talrijke meeuwen, meest kapmeewwtjes, volgden de boot zooals gewoonlijk, toen op eens mijn aandacht werd getrokken door een veel grooteren vogel met blinkend witte onderzijde en zwarten rug, die een mantelmeeuw bleek te zijn, niet de groote, maar de kleine. Dit was nu reeds de vijfde vogelsoort die ik gedurende mijn reis voor het eerst in 't wild zag; de vier vorige waren *Sula bassana*, *Rissa tridactyla*, *Lagopus scoticus* en *Motacilla lugubris*.

Later heb ik de kleine mantelmeeuwen in menigte gezien. Vooreerst op het Caledonische kanaal en later in de zoo mooie baai van Oban aan de westkust. Te Oban zijn ze even talrijk en mak als de kapmeewwtjes te Amsterdam. Elke aankomende boot brengt in haar gevolg een heele vlucht van die vogels mede en bij 't vertrek eener stoomboot zijn er dadelijk een aantal gereed om de reis mee te maken, terwijl dit getal onderweg nog flink aangroeit. Nergens had ik meer genot van die meeuwen dan gedurende de zeereis van Oban naar Staffa. We zouden op dit eilandje de beroemde Fingal's grot gaan bezoeken en vertrokken daartoe 's morgens tijdig bij stil weder dat zich voor de rest van den dag goed liet aanzien. Een fijne ochtendnevel hing over het water, alles in

een onvergelykelijk zachte tint van staalgrijs hулend, totdat de zon prachtig doorbrak en ons over land en water een heerlijk uitzicht gaf. De meeuwenbegeleiding bleef niet uit, en werd gaandeweg talrijker, vooral toen eenige passagiers die genoeg in de zaak hadden, stukjes brood en andere lekkernijen in 't water wierpen, waarop de meeuwen gretig aanvielen. Toen de stoomboot bij Staffa ankerde en wij allen in kleine bootjes naar de bazaltrotsen werden geroeid, zetten al de meeuwen zich op het water en bleven rustig zwemmend het vertrek van het schip afwachten. Ik heb toen gepoogd ze te tellen, maar toen ik tot honderd oude, prachtvol uitgekleurde exemplaren was gekomen, liet ik het er maar bij! Zoodra het anker weer gelicht was en de boot in beweging kwam, vlogen al die meeuwen op en hervatten 't escorteeren. En ze bleven uren achtereen meevliegen tot 's avonds toe bij de terugkomst te Oban.

Ornithologisch was het reisje naar Staffa hoogst belangrijk, want behalve de meeuwen hebben we bij die gelegenheid nog duizenden andere vogels gezien. In de allereerste plaats zeekoeten (*Uria lomvia* L.) en verder alken (*Alca torda* L.). Deze beide soorten broeden in groote menigte op de rotsachtige kusten en eilanden zoowel van Groot-Brittannie als van Ierland en op de Kanaaleilanden, eerstgenoemde soort intusschen talrijker aan individuen dan de tweede. Heel veel van die vogels hadden hun jong bij zich (zij leggen slechts een ei) reeds op aanmerkelijken afstand aan de mindere grootte kenbaar. We voeren soms door groote troepen koeten en alken heen, maar geen van hen vloog op. Na even rondgekeken te hebben, doken ze snel onder en geen kringetje verried meer de plaats waar ze verdwenen waren. Sommigen lieten de boot tot op korten afstand naderen, anderen doken veel eerder onder water, zoodat het niet gemakkelijk viel in elk gegeven geval met juistheid uit te maken of het koeten of alken geweest waren die men zag verdwijnen.

Een andere, geheel van de vorige verschillende vogelspecies die we op zee vrij talrijk hebben kunnen waarnemen, is de aalscholver (*Phalacrocorax carbo* L.) bij ons te lande welbekend en om zijn groote schadelijkheid onbemind. Aan de Schotsche Westkust is de gewone aalscholver zeer algemeen, en ook komt aldaar als broedvogel de gekuifde kleinere schollevaar (*Ph. graculus* L.) heel veel, ja zelfs plaatselijk talrijker dan de grootere voor. Men weet dat de gekuifde in Nederland tot de zeer zeldzame verschijningen behoort. We zagen de groote donkere vogels zoowel zwemmend als vliegend, maar steeds op vrij grooten afstand van het schip. In de zon schittert het gevederte op den rug met fraai koperkleurigen weer-schijn.

SNOUCKAERT.

(Wordt vervolgd).